

Franjo Frančič

Istrske pravljice

Ilustrirala : Jelena Lasan

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

398.2(497.472)(02.053.2)
821.163.6-93-34

FRANČIČ, Franjo
Istrske pravljice [Elektronski vir] / Franjo Frančič ;
[ilustracije Jelena Lasan]. - Ljubljana : Ekslibris, 2013

ISBN 978-961-6838-48-1 (ePub)

268870656

Kazalo

<i>Dekle burja</i>	6
<i>Pastir in zakld</i>	9
<i>Kako so živali premagale razbojnike</i>	14
<i>Ne deklica ne fant</i>	21
<i>Laž za resnico</i>	25
<i>Vrag in ribič</i>	28
<i>Dva brata</i>	35
<i>Bolje ne biti lovec</i>	38
<i>Konj pleše</i>	40
<i>Mlajši brat</i>	43
<i>Kraljeva hči</i>	47
<i>Trije bratje</i>	50
<i>Katero štorijo pa sploh poznaš?</i>	54
<i>Ujemite paža</i>	57

Dekle Burja

Stari ljudje pripovedujejo, da se v Istri ne sme preklinjati burje.

Včasih ni bilo tako. Ljudje niso bili tako spoštljivi do dekleta Burje in tudi barba Šime v tem ni bil čisto nič drugačen.

Ko mu je enkrat dekle Burja razpihala takrat še slamnato streho, se je strašno jezil in bentil.

Preklinjal in preklinjal je, dekle Burja pa je vse bolj silovito zavijala ob dimnik in končno padla na samo ognjišče.

Razkuštrani, dolgi prameni las so ji padali na lice in ramena. Na telesu pa je imela polno ran.

»Hej Šime, Šime, mladim še oprostim, ti, ki si tako star, pa tako grdo govoriš o meni! je zapihala. «

Stari Šime je okamenel od strahu in padel na kolena.

»Bolj ko si mi nenaklonjen, bolj me preklinjaš, bolj se mučim. Koliko ran dobim samo na strehah, skalah in drevesih? Tisto, kar slišiš, da zavija okoli dimnika in oken je moj jok, mu reče in med strašnim zavijanem izgine preko dimnika.«

Na ostale slamnate strehe po pokrajini je ponesla žerjavico, da je ogenj zajel vse vasi. Dekle Burja je nato poletela proti morju, da si shladi svoje nove rane.

Od takrat naprej so kmetje začeli prekrivati hiše z ilovnatimi korci, prebivalci Istre pa ne preklinjajo več burje.

Dekle burja se še vedno vrača, a je veliko bolj prijazna in prizanesljiva. Včasih se poigra s cipresami, drugič vrbam mrši lase, a komaj kdaj zaneti požar v hiši.

*(Zapisano po pripovedovanju starih ljudi,
v vasi Korte nad Izolo v maju 1998 .)*

Pastir in zaklad

Nekega večera, ko se je pastir vračal s paš, je videl na sredi jase odejo, polno cekinov.

Pomislil je na svojega deda, ki mu je pravil, da bi moral nanj vreči nekaj svojega, da bi zaklad postal njegov.

V naglici je tako vrgel pastirsko palico, ki pa ni zadela zlatih dukatov.

Razočaran in zamišljen se je vračal proti domu, ko je iz daljave zaslišal cviljenje čudnih pošasti.

Bile so štrige in volkodlaci, ki so si nadelo podobo divjih psov. Prestrašen je stekel za ovčami do bližnje cerkvice ter trdo prijel svojo pastirsko palico in požugal tropu, ki se je na srečo zapodil mimo.

Ko je dogodek opisoval svoji ženi, ta ni mogla kaj, da ga ne bi okarala:

»Upam, da si si vsaj zapomnil mesto, kjer si kopal zaklad!«

In tako sta sklenila, da bosta šla naslednjo noč iskat zaklad. Vzela sta lopati in in šop enoletnih leskovih vej, ki pomagajo pregnati uroke.

Pastir se je lotil kopanja, žena pa ga je pri tem vzpodbujala. Zališal je šum pod lopato in zavpil: Zlato, zlato!

Njegova žena se je tako prestrašila, da ga je sunila z lopato.
V kriku je padel v jamo.

A tam ni bilo ničesar.

»Samo o zakladu mi nikoli več ne govori, je rekla pastirjeva
žena, ko sta se razočarana vračala proti domu.«

»Ti me pa ne tolci po riti baba! se je hudoval pastir.«

Nono jima je zvečer ob ognjišču dejal:

»Edini zaklad jutrišnjega dne je par vajinih pridnih rok!«

Kako so živali premagale razbojnike

To je bilo še v tistih davnih časih, ko sta bila mačka in pes prijatelja.

V deželi za sedmimi gorami in vodami je bila razbojniška hiša. Razbojniki so bili zelo nespoštljivi in jezni možje, ki so ropali in strahovali vaščane od blizu in od daleč.

»Nič, je rekla mačka, naveličala sem se naše stare bajturine. Prijatelj, greva malo po svetu?«

»Tako je sem za, je rekel pes, ki se je enako dolgočasil.«
Ravno sta se odpravljala, ko ju je videl petelin.

»Vzemita še mene zraven, tu nihče ne potrebuje mojega kikirikanja, se je ponudil.«

Pa sta ga sprejela. Niti dobro niso krenili, ko jih je zagledal osel.

»Še jaz bi šel z vami, tu pri nas se nič ne dogaja. «

In tako so se odpravili v daljno deželo, prek sedmih gora in voda. Proti večeru sedmega dne so se ustavili pred hišo razbojnikov.

Niso vedeli, kdo prebiva v njej, samo tako prijetno je zadišalo po hrani in toploti, da so morali vstopiti.

Najedli in odžejali so se in zadovoljno zaspali.

Nato pa, sredi noči, trušč in pok, klic in jok:

»Kdo je pojedel moje klobase?! Kdo je izpil moje vino?! In kdo spi na moji postelji?! so se drli razbojniki.«

Mačka se je razhudila in skočila prvemu razbojniku na rame, drugega pa opraskala.

Pes je zagrizel prvemu razbojniku v noge, petelin jim je skočil na glave, osel pa jim je pomagal skozi vrata z udarci kopit!

Razbojniki so zbežali iz svoje hiše tako prestrašeni, da se nikoli več niso vrnili.

Živali so že naslednje jutro našle nakradeno bogastvo in ga vrnile revnimi kmetom.

Mačka je rekla ostalim:

»Če jih ne bi jaz popraskala, jih ne bi premagali!«

»Ne, ni res, če jih ne bi jaz pogrizel, jo ne bi tako ucvrli!«

Glasovi so prerasli v prepir in ... no, to pa je potem druga pravljica!

*(Zapisano po pripovedovanju Ivana Božiča
iz Bresta v hrvaški Istri).*

Ne deklica ne fant

Nekoč je živel deklica, ki je v rani mladosti postala sirota.

Vaščani so sklenili, da bodo otroku pomagali. Bilo je tako, da je deklica nosila napol moške in napol ženske obleke.

Zato so jo klicali: “Ne deklica ne fant.”

Ko je “Ne deklica ne fant” odrasla je bila njena največja želja, da bi imela konja. Svoji mačehi je povedala, da se bo odpravila v svet, da bo zaslužila dovolj denarja za konja.

»Vsem v vasi povrnem, ker ste tako skrbeli zame, je rekla in se odpravila v svet.«

Kmalu zatem je prišla k bogatem kmetu, ki pa je za delo sprejemal le moške.

»Boš zmogel delo? je kmet vprašal dekle, misleč, da je fant, ker je bilo po fantovsko oblečeno.

»Zmogla bom, čemu ne bi ! mu je odvrnila.«

“Ne deklica ne fant” je pričela delati v hlevu. Bila je marljiva in delovna, gospodar se je rad pohvalil z njo.

Minilo je leto dni, plačila za vse garanje pa ni bilo od nikoder. Tako se je “Ne deklica ne fant” odločila, da za opravljeno delo vzame enega od boljših gospodarjevih konj.

To je bogatega kmeta tako razjezilo, da je sam zajahal konja in ji sledil ter jo nekaj ur za tem dohitel ob reki.

»Hej, hlapec, vrni mi mojega konja! je kričal.«

»Hej, gospodar, tega konja sem si zaslužila s poštenim delom, mu je odgovorila.«

»Kako zaslužila, zaslužila, saj si hlapec, pri meni delajo samo moški.«

»O, tu se pa motiš, gospodar, je rekla “Ne deklica ne fant” in odvrгла kapo, da so se ji slapovi bujnih las usuli na ramena.«

Gospodar je bil tako osramočen, da se je vrnil na svoje posestvo.

“Ne deklica in ne fant” je doma izpolnila svojo obljubo. S konjem je prav vsem vaščanom zorala njive, ki so tisto leto bogato obrodile.

Laž za resnico

Nekoč je v neki vasi živel mož, ki je govoril laži kot bi bile resnica.

Kmalu ga je k sebi poklical kralj, da bi ga spoznal.

»Če si res tak mojster laži, ki zveni kot resnica, potem me v to prepričaj in ti dam tri zlatnike, mu je rekel kralj.«

»Vse, kar bom rekel, je čista resnica,« mu je odgovoril mož in pričel: »Posadil sem grah, ki je kmalu zrastel do nebeških vrat, in odločil sem se, da bi šel pogledat, kako je v raju.«

Vzel sem palico in se povzpел po grahu. Ko sem prišel do tja, me je minila volja, da bi tam srečal koga od pokojnih, ki jih nisem poznal. Źelel sem se vrniti domov.

Glej ga zlomka, v tistem hipu pa se je grah pričel sušiti.

Spustil sem se do polovice poti, nato pa skočil v vodo, ko se je ta naenkrat spremenila v blato.

Do vratu sem obtičal v blatu in ni mi ostalo drugega, kot da se iz njega nekako izkopljem.

»Si se morda ranil ali prehladil? ga je vprašal kralj.«

»Kje pa, saj vidite, da sem živ in zdrav!«

»No, nisem najbolj zadovoljen, nič ne bo z zlatniki!« je odvrnil kralj.

»To je resnica, nič mi ni do dukatov.«

»Uf, kakšna laž« je ušlo kralju.

Kralju tako ni preostalo drugega, kot da mu je izplačal, kar je obljubil.

»Veste, laž ima dolge noge, samo nasmehne se, pa je lahko resnica, je še rekel kralju v slovo.«

Drag in ribič

Nekoč je v vasici ob morju živel ribič. Ujel je ravno dovolj rib, da je lahko nahranil sebe in svojo ženo.

Nekega dne ga je kralj poklical na grad.

»Čez tri dni prirejam veliko gostijo, ujemi mi dovolj rib za pojedino, drugače boš ob glavo! mu je ukazal kralj.«

Dva dni je ribič zaman in zaman metal mreže v morje, tretji dan pa obupano zaklical:

»Naj mi pomaga sam vrag, vse bom storil, samo da si rešim življenje!« Takoj po njegovem klicu se je prikazal vražiček s kozjo bradico in rožički na glavi.

»Ribič, pomagal ti bom do bogatega ulova, če mi daš to, česar sedaj nimaš! se mu ponudi vrag.«

Le kaj bi to lahko bilo? je začel razmišljati ribič.

»Prav, dam ti to česar nimam, mu nazadnje odvrne.«

Ob gromkem smehu vrag tako izgine.

Tisto, česar ribič ni vedel, je bilo to, da je njegova žena noseča.

In res, tretji dan se v mreže ujame množica rib, ki jih ribič kmalu odnese kralju in si tako reši življenje.

Čez devet mesecev se mu je rodil krepak sin.

Minilo je dvajset let in sin je postal goden za ženitev.

Enako kot oče je živel v skromni ribiški hišici in lovil ribe. Nekega dne se je zagledal v prelepo dekle iz sosednje vasi. Takrat se je vrnil vrag, da bi izterjal očetovo obljubo.

»Zdaj ti bom vzel tisto, česar nisi imel, mu je rekel vrag in odpeljal sina v podzemni svet. «

Ustavila sta se pri kamnitem gradu.

»Tudi tvojo izbranko imam pri sebi, samo je ne boš našel! se je krohotal vrag.«

»Nič se te ne bojim, očeta si grdo prevaral, mu reče sin.«

»Povsod se lahko sprehajaš, samo v podstrešno sobano ne smeš, še doda vrag.«

Mladenič je opazil nešteto soban, a zanimala ga je samo podstrešna soba. Neke noči se splazi tja in vstopi.

Zagledal je sikajočo troglavo kačo, ki ga je nagovorila:
»Nič se ne boj, tvoja zaročnika sem, poljubi me in rešena bova!«

Tresel se je od strahu, pokleknil in poljubil kačo na levo glavo, ki je ob dotiku njegovih ustnic izginila.

Nato je poljubi desno glavo in ga je oblil mrzel pot. Zamižal je in poljubil še tretjo kačjo glavo.

Troglava kača je v glasnem poku izginila in odčarana lepotica se je vrgla mladeniču okrog vratu.

Lepotica in sin sta se splazila mimo spečega vraga. Stekla sta po temnih rovih in prišla do čudovitega slapa.

Visoko na robu skal sta zaslišila vragov krohot.

Prijela sta se za roke in skočila v morje.

Tako je pogumni mladenič rešil sebe in dekle.

Odpeljal jo je v svojo ribiško kočo, kjer živita srečno še danes.

Dva brata

Nekoč sta na vasi živela dva brata. Zaljubljena sta bila v isto dekle, lepotico Ankico, ki pa se ni in mogla odločiti, koga naj izbere za moža.

Njun oče, ki je bil star in bolan, je sklenil, da med sinova razdeli premoženje.

Prvemu je prepustil vsa polja in sadovnjake, drugemu pa gozd in drobnico.

Starejši brat je bil zavistne narave. Prepričan je bil, da je sam podedoval manj.

Vedel je, da njegov brat rad pase ovce tik ob breznu ter tam ob toplem vremenu tudi velikokrat zadrema.

Tako je izkoristil priložnost in mlajšega v spanju sunil v brezno, ovce in koze pa je odgnal v svoje hleve.

Maljši brat se je ves potolčen priplazil iz brezna.

Naslednje jutro si je od sosedov, ki so pasli svoje črede na bližnjih travnikih, sposodil veliko čredo ovac. Starejši brat ni mogel verjeti svojim očem.

»Kje si dobil toliko drobnice? ga je vprašal.«

»Tebi se imam zahvaliti, da si me pahnil v brezno, tam sem jo našel, mu je odgovoril.«

Starejši brat je takoj krenil proti breznu. Zgrešil je ozko pot in padel globoko v prepad.

»Naj mi kdo pomaga, lepo prosim, naj mi kdo pomaga! je bilo slišati stokanje iz brezna.«

Mlajši brat, ki je bil plemenitega srca, mu je spustil vrv in mu pomagal na plano.

Lepa Ankica se je zlahka odločila, da mlajši brat postane njen mož.

»Bogastvo ne šteje nič, če nimaš plemenitega srca, je rekel stari nono, ki še danes pase svoje tri kozice v Istri in pripoveduje podobne štorije.«

Bolje ne biti lovec

Nekega dne se je nono odpravil na lov. Hodil je in hodil, a ni srečal nobene živali. Ko je prišel do obronka gozda je zagledal na veji veliko ptico.

Takoj je obstal, pomeril in ustrelil.

Ko je prišel do mrtve ptice, jo je dvignil ter opazil, da je brez kosti. To se mu je zdelo zelo nenavadno in prepričan je bil, da gre za urok.

Ptico je položil nazaj pod vejo, kjer jo je ustrelil. Takrat pa je ptica odletela.

Nono se je prekrižal, naredil nekaj korakov ter se nato pognal v tek.

Ko je ves prepoten in zasopihan pritekel domov, ga je doma nagovorila nona:

»Kaj je s tabo, tak si, kot da bi te podile štrige in volkodlaki?!«

»Niso bili volkodlaki in štrige, reče ves zasopihan, ptica brez kosti je bila!«

»Veš kaj, stari, mu reče, še najbolje bo, da ostaneš doma, drugače boš še glavo izgubil!«

Konj pleše

V vetrovni in nevihtni noči se je nono odpravil iskat izgubljeno ovco.

Ko je prišel do razpotja, je zaslišal čudne glasove in hrzanje. Ustavil se je in pogledal naokrog.

Grom in strela sta razsvetljevala nebo. Na jasi ob obronku gozda je tako zagledal konja, ki je plesal po dveh nogah.

Prestrašen se je obrnil in stekel domov.

»Kaj je s tabo, stari, tak si, kot da bi videl samega vraga«, ga je vprašala nona.

»Kaj vraga, reče nono, konja, videl sem konja, ki pleše!«

»Ja, konja, prav gotovo, vino bo krivo, se razjezi nona.«

Naj ji je še tako prisegal, da ni spil niti kapljice, mu ona vseeno ni verjela. Še sama se je odpravila v nevihtno noč.

Nato pride nona do razpotja. Grom in strela sta tudi tokrat razsvetlila nebo. Nona steče do jase in odvede izgubljeno ovco do doma.

Nono sedi za mizo in pije tretji kozarec vina.

»No, kaj si videla? jo vpraša.«

»Ah, kaj, kaj, ovco sem videla, ovco, ki pleše, reče nona in se zasmеji.«

Nono ob burjastih nočeh velikokrat razlaga o plesočem konju. Nona pa brž skrije bokal vina z mize.

Mlajši brat

Nekoč so na vasi živeli trije bratje. Starejša dva sta najmlajšega zapostavljala, zato se je ta odločil, da si poišče službo na bližnji graščini.

S seboj je vzel hrano in torbo, polno pepela.

Ko je prišel na grad, je bila kraljeva hči zelo radovedna, kaj nekaj mož tovari v veliki torbi.

»Ne smem povedati, nihče ne sme pogledati v mojo torbo! ji je odgovoril.«

Dodelili so mu delo pri konjih. Samo kraljevo hči je ves čas mučilo, kaj vse skriva v torbi.

Ko je našla prvo priložnost je pokukala vanjo. Raztreseni pepel je poletel po zraku, prekril pol gradu s črno meglo zato so dvorjani mladega kmetiča prosili, naj kaj ukrene.

»Če torbo napolnite z zlatimi cekini, bo črna megla izginila.«

Kraljeva hči in dvorjani so tako tudi storili. Ko je bila torba, polna zlata, se je megla pepela plegla.

Tako se je najmlajši brat zadovoljen vrnil domov.

»Od kod ti tolikšno bogastvo? sta ga spraševala zavistna brata.«

»Na gradu sem zamenjal torbo, polno pepela, za zlate dukate, jima je odgovoril.«

Lakomna brata sta naložita poln voz pepela in ga pokrila s plahto. Ustavila sta se in ga pričela trositi naokrog. Kralja je njuno početje tako razjezilo, da jima je zaplenil konje in zagrozil, da ju bo vrgel v grajske ječe, če se ne bosta brž pobrala domov.

Ni jim ostalo drugega, kot da se sama vprežeta v voz. Ko ju je videl najmlajši, si ni mogel kaj, da ne bi zaklical:

»O, konji so se vrnili z dvora, moja brata pa sta ostala tam!«

Kraljeva hči

Nekoč je živel prelepa princesa. K njej je hodilo mnogo snubcev in jo prosilo za roko, ona pa je bila zaljubljena v revnega pastirja, ki je prelepo igral na piščal.

»Moj bo, je rekla očetu.«

»Ne, s pastirjem se pa ne boš možila, je bil odločen kralj.«

Kraljevino je nato napadla številna vojska in princeso so zaprli v stolp, ki ga je varoval sedmeroglavi zmaj.

Veliko kraljevičev se je zaman trudilo, da bi jo rešilo in princesa je bila zelo potrta.

Revni pastir, ki ga je princesa ljubila, se je spomnil njenih besed in se napotil do gradu.

Tri dni in tri noči je čarobno lepo igral na piščal, da je zmaj zaspal. Princeso je rešil iz gradu in vanj zaklenil hudobnega zmaja, ki se je zaman poskušal rešiti izza kamnitih zidov.

»Lepa princesa, boš moja žena? jo je vpraša pastir.«

»Rekla sem že, da si moj, mu je nagajivo odgovorila princesa.«

Oče kralj se je tako sprijaznil z mladim ženinom. Sedem noči in sedem dni se je plesalo in pelo.

Še danes znajo istrski fantiči krasno igrati na piščali.

Trije bratje

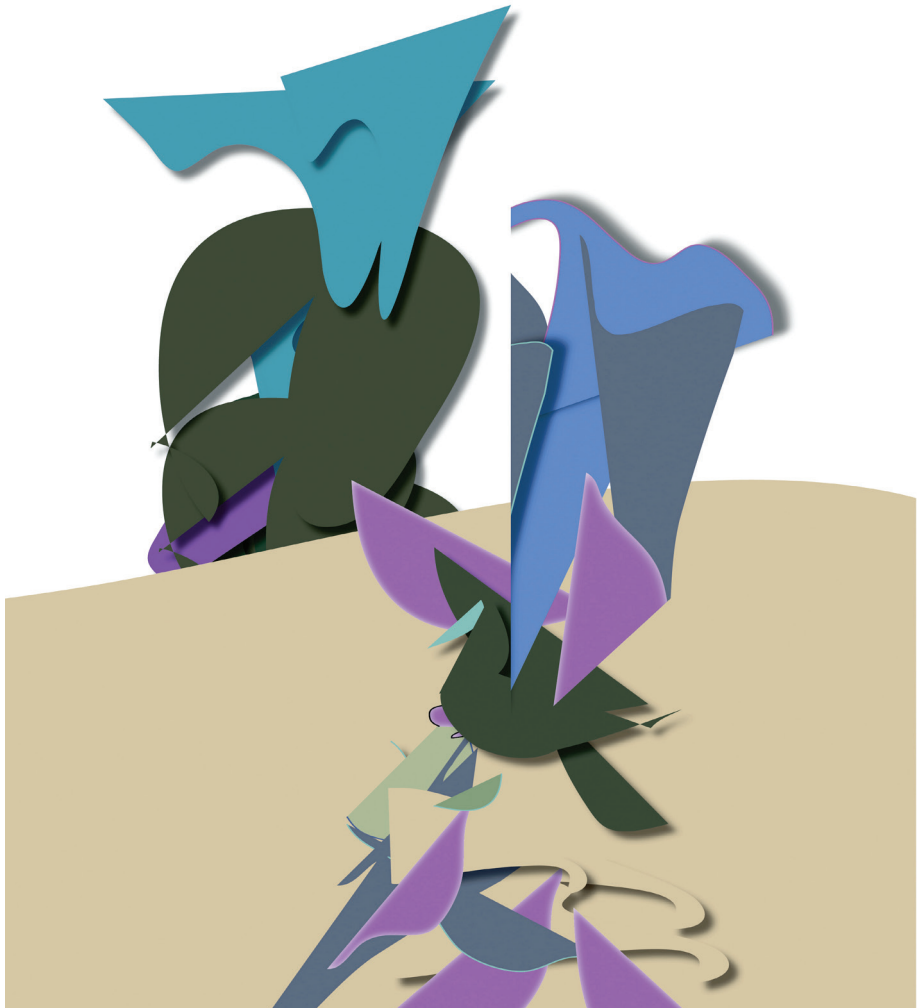
Nekoč je živel reven kmet. Nekega dne so se njegovi sinovi odločili, da odidejo v svet.

Oče jih pripeljal do razpotja treh poti in se žalosten poslovil z besedami:

»Sinovi moji, čez tri leta se vrnite in vsak med vami naj se izučí svojega poklica.«

Prvi je postal krojač, drugi čevljar in tretji tat.

Ko je kralj izvedel, da so se sinovi vrnili, jih je poklical k sebi na grad, da bi mu pokazali, če so mojstri svojega poklica.

Prvi mu je sešil čudovito obleko in kralj jo je zadovoljno sprejel v

Drugi mu je naredil prelepe škornje, ki jih je kralj zadovoljno obul.

Ko je prišel kralj do tretjega sina, ga je neprikrito sovražno vprašal:

»Si res tudi ti mojster svojega poklica? Bi lahko ukradel konja princesi, tako da te ne bi ujeli? reče kralj, ki je tatiča preziral.«

»O seveda moj kralj, nič lažjega.«

Naslednji dan so posadili princeso z zlatom na konja sredi grajskega dvorišča. V krogu jo je varovala številna straža.

Tretji brat je iz slame naredil pajaca, ga oblekel v svoje obleke ter ga posadil na konja. Konja je pognal na dvorišče in vsi vojaki so se zapodili za slamnato prevaro.

Princesi je pomagal iz konja in ji pobral zlato.

Naslednji dan ga je kralj izprašal, kako mu je uspelo izvesti krajo, in tatič mu je povedal.

Kralj se je odločil, da mu pusti zlato in konja pod pogojem, da ne bo več kradel.

Najmlajši brat je k temu zaprisegel ter si z denarjem kupil zemljo in jo začel pridno obdelovati.

Katero štorijo pa sploh poznaš?

V vasi Korte nad Izolo je stal prelep kamnit kažun. Pred kažunom je bila postavljena batana, napolnjena z rdečo prstjo. V zemlji so rasle čudovite rože.

Stari nonič se je grel na soncu in rezljal leskovo palico.

»Nonič, mi poveste kakšno pravljico? sem ga zaprosil.«

»Ma, ne vem, katero štorijo ti naj povem? A poznaš tisto o vokodlakih?«

»Ne, ne poznam.«

»Ma je dolga, ti pa nimaš časa. Si čul tisto o štrigah?«

»Ne, tudi ne poznam, sem mu odgovoril.«

»Pa vsaj tisto o čarobni moči cvetnega prahu? je spraševal nono malo nestrpen.«

»Tudi te ne poznam, sem priznal.«

»Ma potem ne poznaš nobene! Kaj pa o leskovi masti, to pa moraš poznati?«

Odkimal sem.

Malček me je ošvrknil po nogah, da je je zapeklo.

»Uf, peče, sem zajavskal.«

»Peče, ja, peče leskova mast, se je zasmel, rekel sem ti, da to gotovo poznaš.«

Še sam sem se zasmel.

»Vidiš, z leskovo mastjo me je vzgajal moj nono, nona pa še vedno, vedno poljublja drobtino kruha, ki je padla na pod. «

Hrana pa: za zajtrk polenta in mleko, za kosilo polenta in olivno olje, za večerjo poletna s kozjim mlekom.

Ma, je bilo moje otroštvo anka ena pravljica, je zaključil in me povabil na vino.

Vjemite paža

»Si pozabil, mar si pozabil? me je vprašal paž, ki se je prikazal sredi morastih sanj.«

»Kaj sem pozabil, kaj? sem mu odgovarjal ves omotičen.«

»Ne delaj se neumnega, tisti čas, ko si bil na gradu! je odgovoril paž.«

»Kako bi le pozabil, grad se je naselil vame, sem priznal.«

»Se še spomniš, kaj si mi takrat obljubil?«

»Tega se pa res ne spomnim, sem priznal.«

»Obljubil si, da boš nekoč napisal zgodbo o gradu in grajskih otrocih, o meni, je rekel paž.«

»To, da sem rekel, res ne vem.«

»Nič se ne izmikaj, izpolni svoj obljubo, mi je skoraj ukazal in izginil enako hitro, kot je vdrl v moj sanjski svet.«

Prebudil sem se v belo noč. Bolelo je tam v prsih. Zdaj sem videl jasno pred seboj njegov plemeniti obraz, videl sem grad, grajske otroke. Bilo je takrat, ko bi moral biti otrok. A čas se je ustavil.

Del mene, del grajskih otrok je za vedno ostal za hladnimi grajskimi zidovi. Stopil sem do obale. Srebrna luna se je smehaljala izza velikega vijoličnega oblaka.

* * *

Nekoč, v davnih časih, je sredi griča kraljeval grad. To ni bil navaden grad, v njem so prebivali grajski otroci in njihovi skrbniki.

Grajski otroci so jih klicali drugi, ki so prebivali v bližnji vasi. Grajski otroci so bili poslani na grad iz različnih razlogov.

Nekateri so bili brez staršev, drugi spet so pobegnili od doma, tretje je vzgajala ulica.

Lahko porečete, kako lahko ulica vzgaja otroke? Preprosto, treba je preživeti, življenje zna biti trdo in neusmiljeno.

V bistvu pa so bili otroci poslani na grad, da ne bi motili večine drugih otrok in odraslih.

Grajski otroci so v belih nočeh sanjali dom. Sanjali so mame in očete, brate in sestre, babice in dedke, znane obraze in kraje. Grajski otroci so se prebujali s krikom sredi noči. In bilo je belo jutro, treba je bilo storiti tako, kot je bilo ukazano.

Na gradu je bil strog red in disciplina. Na gradu ni bilo časa za šale in smeh, za toplino in pogovor, za sanje in hrepenenje. Bilo je, kot da otroci ne rastejo več, v njihovih očeh in srcih se je naselila žalost.

Med grajskimi skrbniki so bili le redki, ki so prisluhnili grajskim otrokom.

Čudno, kajti tudi sami so imeli otroke in so se do njih obnašali drugače.

Velikokrat so kričali: Red in disciplina, naučili vas bomo, kaj je prav in kaj ne !

Grajski otroci so se prestrašeni postavili v vrsto, umili so se ob točno določeni uri, se oblekli in odšli na zajtrk. Zajtrk je bil ob sedmih in pika.

Šolanje se je pričelo ob osmih in pika. Kosilo je bilo ob enih, delo ob dveh in luč se je ugasnila ob devetih in pika.

Vse je bilo načrtovano kot v vojašnici.
A kljub vsemu so na gradu živeli otroci in ne vojaki.

* * *

Jan je bil eden od grajskih otrok. Še se je spominjal matere, ki ga je spremila do gradu. V njenih očeh so bile solze.

»To je zate edina rešitev, je rekla in mu podala kovček iz lepenke.»

Za Jana to ni bila nobena rešitev, bilo mu je deset let. Ko je prestopil grajski prag se je ustavil čas.

Jan ni mogel razumeti, a čutil je, da je v njegovem življenju marsikaj narobe.

Ni mogel razumeti, da so ga kot otroka zapirali za dan, dva v malo temačno sobo. Ni mogel razumeti odmeva grozečih krikov in trdih besed, ki so odmevale izza sten.

Bal se je moškega, ki naj bil bil njegov oče. V led je okoval njegovo otroštvo.

Na nek način je bil srečen, ko so ga dali v rejniško družino na vas. Samo, ni mogel razumeti, da so skrbnico klicali mama, pa sploh ni bil njihova mama.

A vseeno ga je bil manj strah kot doma. Dom, je pomisli, kaj je sploh to dom?

Tisto kričanje, udarci, goli strah pred temo in čakanje, da le pride kdo in odpre vrata temačne sobice.

Je bil mar to dom?

Jan ni niti jokal več, solze so se posušile, ko je ob jutrih tekal H kokošim in preverjal, če so že znesle jajca.

Samo čudil se je, ko mu je nadomestna mama rekla:

»Jutri pride tvoja prava mama.«

Ni vedel, kako naj ji odgovori, ko ga je prava mama vprašala:

»Bi se vrnil domov Jan?«

»Kam domov? je bil iskren.«

»Saj zdaj bo drugače, mu je obljubila.«

In res je bilo za kratek čas drugače. Potem pa je moški spet podivjal in v mali temačni sobici je ležala sestra in hlipala.

Jan jo je vzel v naročje in jo zibal.

In znova so bili kriki in udarci. Ni bolela velika roka moškega, ki naj bi ga klical oče, bolel je strah, ko so čakali, da se ponoči pijan vrne.

Bila je tako strašna bolečina, da je bil strah povsod in Janu ni ostalo drugega, kot da je zbežal od tistega, kar naj bi bilo dom.

Ni mogel razumeti, ko je stal pod okni drugih hiš in opazoval družine pri večerji, zakaj ni pri njih enako.

A to ne gre, da bi otroci tavaljali sredi noči in iskali dom tam kjer ga ni.

A to ne gre, so rekli ljudje, da zamuja šolo, da se ne uči, da se potika okoli.

A to ne gre, so rekli, da fant dokončno zablodi, dali ga bomo na grad, tam ga bodo naučili, kako se vzame pamet v roke.

In tako so ga odpeljali na grad.

Mama je stala tam, ni si znala pomagati, ko ji je rekel:

»Se spomniš božičnega večera?«

Prikimala je.

* * *

Sneg je lahko naletaval. Na božični večer so bile družine še posebej praznično razpoložene. Pod okrašenimi smrekami so čakala darila.

Družine so postale trdnjave odprtih src.

Pri Janu pa so spet trepetali. Vrata so se sunkovito odprla in padle so težke besede. Strah jih je prisilil, da so pobegnili pred njegovim pijanskim besom.

Jan, mama in sestra so se premraženi stiskali pod odejo na klopi pred blokom.

Nešteto zlatih kresov se je prižgalo na nebu in zaslišal se je
odmev pesmi:
Sveta noč, blažena noč, vse že spi, je polnoč ...

* * *

Tako je Jan postal grajski otrok.

»Naučili te bomo reda in discipline! Zdaj pa pamet v roke!
je rekel grajski skrbnik.«

Jan ni razumel, kako naj vzame pamet v roke. Pričel si je
izmišljati zgodbe.

On sploh ni bil več on, postal je mali paž na bogatem dvoru.

To vam je bil prečudovit grad, kjer so praznovali Infantijin
rojstni dan.

To vam je bil čudežni grad, kjer so prirejali viteške turnirje.

To vam je bil grad, ki je bil vse dni obsijan z soncem, okrašen z zastavicami in bobni in cimbale so ves dan igrale veselo muziko.

In vsi dvorjani so imeli malega paža radi.

»Kako prekrasni ste danes, mali paž, je rekla princesa, prvi ples je moj.«

»Kakšnega konja vam osedlam? se je ponudil princ.«

Mali paž pa je samo odmahnil z roko in dejal:

»Naj ostane tako, samo naj ostane tako.«

Na gradu je kraljevala toplina, razumevanje, prijateljstvo in ljubezen.

* * *

»Kaj sanjariš, na delo! je zaslišal grobi klic grajskega skrbnika.«

Seveda je Jan skupaj z drugimi grajskimi otroci sanjaril o dnevu, ko ga bodo odpustili iz gradu. A bilo je tako, kot da časa ni, da ta dan, ko bo vse drugače, ne bo nikdar prišel.

Hlad, ukazi in bele noči so ga prisilile, da je znova bežal.

Rekli so: Gremo na beg !

Ko je bilo Janu hudo pri srcu, ko se je zbal, da bo spet zbežal, je poklical malega paža in čudežno prečudovitega gradu.

»Zdrži, kmalu prideš na naš grad, kmalu prideš ven, zdrži, ga je hrabil mali paž.«

Jan bi težko prebil ledena leta brez otroštva na gradu, če ne bi bilo paža.

Sredi morastih sanj se je prebujal s krikom:

»Ujemite paža, ujemite paža!«

* * *

Zdaj je bil Jan odrasel mož. V sosednji sobi je ležala njegova sončna hči, ki je imela lunin obraz.

Sklonil se je k njej in jo poljubil na lice. Mar ni ona, princeska iz prečudovitega gradu? se je večkrat vprašal.

Odrinil je, poskušal je pozabiti na čas, ki ga je prebil na gradu. A podobe so se vrnile same, znova se je zbudil s krikom sredi noči:

»Ujemite paža!«

Sedel je za pisalno mizo in zapisal:

Nekoč, v davnih časih, je sredi griča kraljeval grad.

Franjo Frančič

ISTRSKE PRAVLJICE

Izdajatelj: Ekslibris
Uredila: Jelena Lasan

Ilustrirala: Jelena Lasan

Lektorirala: Majda Degan - Kapus

Grafična oprema: Ekslibris
www.ekslibris.si

Digitalna izdaja

Kraj in leto izida: Ljubljana, 2013

©2013 Franjo Frančič in Ekslibris